

Uzasadnienie heraldyczno-historyczne projektów herbu i flagi powiatu przysuskiego

Herb powiatu przysuskiego

Powiaty, jako jednostki średniego szczebla podziału administracyjnego rzadko kiedy posługiwały się herbami. Tradycja heraldyki powiatowej istniała jedynie na dawnych terenach niemieckich, włączonych po II wojnie światowej do Polski. Jednocześnie kolejna nowelizacja prawa określiła, że wszystkie jednostki podziału administracyjnego Polski mogą posługiwać się herbami, flagami i innymi insygniami.

Zaistniała potrzeba tworzenia herbów powiatowych. Problem ten był łatwy do rozwiązania dla powiatów należących przed 1945 r. do Niemiec, które w wielu przypadkach przywróciły zaprojektowane w okresie międzywojennym herby powiatowe. Nieliczne polskie powiaty mogły też bez większych zmian wprowadzić herby dawnych ziem Rzeczypospolitej oraz dzielnicowych księstw piastowskich, z których historycznymi granicami się z grubsza pokrywały. Niestety cała rzesza powiatów była pozbawiona jakiegokolwiek tradycji heraldycznej, nie licząc tradycji leżących na ich terenie miast oraz szerokiego regionu, w którym leżą.

W tej sytuacji grono heraldyków polskich obradujących w trakcie I i II Kolokwium Heraldycznego w Krakowie, wypracowało zestaw zaleceń dla tworzenia nowych herbów powiatowych, z których najistotniejsze to:

- 1 W przypadku powiatów, które nie mogą odwołać się do własnej staropolskiej tradycji heraldyki ziemskiej, (...) herby mogą być tworzone w oparciu o nawiązanie do herbu aktualnego województwa, albo herbu tej z ziem dawnej Rzeczypospolitej, której jakaś część znajduje się w granicach danego powiatu;
- 2 Nie można przyjmować za herb powiatu herbu siedziby jego władz;
- 3 Żaden z istniejących herbów miejskich czy szlacheckich nie może być w swojej niezmienionej postaci ikonograficznej herbem powiatowym;
- 4 W przypadku herbów powiatowych można niekiedy odwoływać się do dawnej heraldyki szlacheckiej. (...) wtedy gdy rola dziejowa jakiejś postaci, rodziny szlacheckiej czy rodu rycerskiego w istotny, przemożny sposób odcisnęła się piętnem na całym terytorium, nie ma zaś innych lepszych przesłanek kreacji herbu ziemskiego;
- 5 Źródłem inspiracji dla kreacji herbów powiatowych może być lokalny kult świętych.

Jedną z czołowych stosowanych przy projektowaniu herbów powiatowych praktyk jest odwołanie się do symboliki historycznego województwa, na terenie którego leży dzisiejszy powiat, oraz do symboliki miasta, będącego siedzibą władz powiatowych (z zastrzeżeniem, że zgodnie z powyższymi zaleceniami, herb miasta nie może być niezmieniony). Brak jest przesłanek do wykorzystania innych, wymienionych możliwości, dla przypadku powiatu przysuskiego.

Jak już wspomniano wcześniej, cały powiat przysuski należał w przeszłości do województwa sandomierskiego, które używało herbu z pasami i gwiazdami. Herb ten jest niezwykle, nietypowy dla Polski, ponieważ polska heraldyka raczej nie stosowała podziałów tarczy oraz tzw. figur zaszczytnych. Motywy tego herbu, oprócz województwa świętokrzyskiego i powiatu sandomierskiego, czyli współczesnych spadkobierców ziemi sandomierskiej, wykorzystują też m.in. powiaty: garwoliński, szydłowiecki, opoczyński i radomski.

Dopełnieniem herbu do całości jest skomponowanie z elementem herbu ziemi sandomierskiej elementu mogącego symbolizować Przysuchę.

Z Przysuchą związane były aż dwa pełnoprawne herby. Pierwszy – Wieniawa nawiązujący do herbu rodowego Antoniego Czermińskiego, z nadania królewskiego w 1745 r. i drugi – przejęty od Rawiczów Dembińskich. Istnieją argumenty za każdym z nich. Herb z 1745 r. jest najstarszym związanym z Przysuchą, z kolei herb nawiązujący do pieczęci z 1779 r. jest herbem używanym najdłużej i należy do rodu, który przyczynił się do rozwoju miasta w XVIII w. Nie można także wykluczyć, że pieczęć z Rawiczem sporządzono przed 1745 r., ponieważ Jan Dembiński przejął schedę po Antonim Czermińskim około 1738 r.

Podczas szukania innej symboliki związanej z Przysuchą w sukurs przyszły filigrany przysuskiej papierni. Jeden przedstawiał na wspólnej tarczy herby Rawicz Franciszka Dembińskiego i Leliwa Urszuli z Morsztynów. Tarcza przyozdobiona koroną i porożem jelenim. Drugi filigran, datowany na 1793 r., przedstawiał po prostu inicjał P pod koroną szlachecką. To właśnie ten drugi filigran, ze względu na swoją prostotę, okazał się doskonałym materiałem na heraldyzację.

Wybranie filigranu z inicjałem nazwy miasta dobrze wpisuje się w tradycje heraldyczne regionu. Na terenie powiatu przysuskiego, w gminie Wieniawa, znajduje się Skrzywno – obecnie wieś, ale dawniej aż dwa organizmy miejskie – Skrzywno Klasztorne i Skrzywno Plebańskie. Ośrodki te używały pieczęci z inicjałami odpowiednio S i S wpisane w P. Nie można także zapomnieć o herbie nadanym Przysusze w 1745 r., gdzie obok głowy bawołu znajdowały się inicjały *m P*.

Wybór ukoronowanej litery P narzuca sposób połączenia z herbem województwa sandomierskiego. Motyw litery z koroną jest elementem spionizowanym, dlatego jego dopełnieniem powinna być prawa lub lewa połowa herbu ziemi sandomierskiej. Ponieważ korona powinna być złota, a złote były gwiazdy z lewej strony herbu ziemi sandomierskiej, ustalono, że najlepiej będzie zaproponować następujący herb powiatu przysuskiego:

„Na tarczy dzielonej w słup, w polu prawym osiem pasów naprzemiennie czerwonych i srebrnych, w polu lewym, błękitnym, inicjał P ażurowy, złoty, nad którym także korona ażurowa”.

Liczba pasów została ustalona na podstawie współczesnego herbu województwa sandomierskiego, zaopiniowanego ostatnio pozytywnie przez Komisję Heraldyczną. Na posiedzeniu Komisji Heraldycznej 26 kwietnia 2013 r., gdzie projekt był konsultowany merytorycznie, zasugerowano, aby litera i korona były ażurowe, w celu podkreślenia faktu nawiązania do filigranu, który jest płaskim rysunkiem, nie zaś rzeczywistym obiektem.

Barwy użyte dla obu stron herbu wywiedzione są z barw herbu województwa sandomierskiego. Niezależnie od tego, wykorzystane barwy mają też ogólną symbolikę, oznaczają m.in.: złoto – szlachetność; srebro – czystość, prawdę, niewinność; czerwień – chwałę, odwagę, waleczność, ogień; błękit – piękno, wzniosłość, prawość. Niezależnie od tego, znaczenie mają też konfiguracje barw: srebrna z czerwoną symbolizują odwagę.

Flaga powiatu przysuskiego

Powiat przysuski próbował przyjąć flagę razem z herbem w 2012 r., a starania w tej sprawie trwają od 2009 r.¹

Flaga powiatu przysuskiego powinna odzwierciedlać barwy znajdujące się w herbie. Jednakże, z racji złożoności projektu, barw tych jest aż cztery. Ich różne kombinacje w stosunku do siebie budziły liczne zastrzeżenia. Ostatecznie zdecydowano się na użycie ułożonych w pionie obok siebie barw: z prawej błękitnej, z lewej białej i nałożenie na to herbu powiatu pośrodku.

Barwy zostały wywiedzione z barw pół herbu – strona flagi od drzewca od pola lewego, zaś część swobodna od pola prawego (przy założeniu, że w polu prawym są pasy czerwone w polu srebrnym).

¹ Uchwała Nr XXIII/179/2009 w spr. przystąpienia do opracowania herbu i flagi powiatu przysuskiego